

KS. GRZEGORZ DZIEWULSKI

Wyższe Seminarium Duchowne, Łódź

WPROWADZENIE

Zbliżające się stulecie ustanowienia diecezji łódzkiej (10 grudnia 1920 r.) jest okazją, aby na łamach Łódzkich Studiów Teologicznych podjąć kilka bieżących zagadnień eklezjologicznych. Autorzy zamieszczonych tekstów reprezentują różne środowiska akademickie naszego kraju, a zaprezentowane przez nich wypowiedzi są owocem ich badań naukowych.

I tak, wobec licznych głosów i wypowiedzi krytycznych wobec Kościoła, a nawet mu niezyczliwych, ze wszech miar zasadny jest artykuł **ks. Jacentego Masteja** (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) *Chryścyczność jako podstawa wyjątkowości Kościoła*, w którym podejmuje chrystocentryzm Kościoła oraz wynikającą z niego jego wyjątkowość. Jakkolwiek tytułowy termin „chryścyczność” nie jest powszechnie znany i używany, to jest on zrozumiały i trafnie, a może nawet optymalnie, oddaje istotę prawdy o Kościele. Na tle zarysowanej chrystocentrycznej genezy Kościoła oraz takież jego tożsamości i osobliwości – uwzględniając ich wielowiekowe, apologetyczne naznaczenie – autor wskazuje integralną i teologicznie adekwatną perspektywę ujmowania obecności i misji Kościoła w świecie. Podstawą tej obecności i misji jest uobecnianie misterium Chrystusa w przepowiadanym słowie. Misterium Chrystusa urzeczywistniane jest w liturgii, zwłaszcza w sakramentach chrztu i pokuty. Te eklezjalne działania, realizowane mocą Ducha danego przez Jezusa, jednocześnie wierzących z samym Chrystusem i Jego zbawczym misterium. Taki charakter istnienia i działania Kościoła, jego historyczno-teologiczna struktura implikuje też sposób pojmowania i uzasadniania jego wiarygodności. Znamiona oraz znaki wiarygodności Kościoła nie mogą być odczytywane poza związkiem z jego Fundatorem, źródłem życia, misji i apostołsko-prymacjalnej struktury.

Rozwinięciem prawdy o chryścyczności Kościoła jest prezentacja **Romana Słupka** SDS (Papieski Wydział Teologiczny, Wrocław) eklezjalnego charakteru wiary chrześcijańskiej jako fundamentalnego środowiska sprawowania posługi Piotrowej. W artykule *Współczesne przemiany w katolickiej teologii prymatu biskupa Rzymu*, nie pomijając odniesienia do wielowiekowego traktowania eklezjologii jako „hierarchologii”, zarysowuje kontekst kształtowania się współczesnej teologii prymatu. Dzięki temu spojrzeniu prawda o eklezjalnej wzajemności w wierze oraz jej świadomość, przeżywanie i artykulacje w wystąpieniach trzech ostatnich papieży, stanowi wzruszające, ale i napominające świadectwo, nadprzyrodzonego charakte-

ru więzi eklezjalnych. To wewnątrz tych więzi istnieje i spełniany jest – znajdujący się na służbie komunii i wiary Kościoła – urząd Piotra, a jego wykonywanie dokonuje się nie tylko przez nauczanie Ludu Bożego, ale również przez zachowywanie postawy ucznia Chrystusa. Taki właśnie eklezjalny, wspólnotowy charakter spełniania posługi przez następców Piotra poświadcza autor Listu św. Piotra (1 P 5, 12) – Piotra dzielącego autorstwo z Sylwanem, w liście reprezentowana jest wspólnota Kościoła i wyraża się nauczanie Piotra w jedności wiary.

Szersza perspektywa eklezjalna w postaci samopojmowania się Kościoła na wzór Chrystusa ubogiego jest przedmiotem artykułu **ks. Przemysława Artemiuka** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) *Ubóstwo znakiem wiarygodności Kościoła* – sugeruje prakseologiczne nastawienie autora do tematyki wiarygodności, to jednak sam tekst otwiera możliwość znaczącego wglądu w znaczenie ubóstwa w rozumieniu tożsamości i sposobu działań Kościoła. Szersza prezentacja znamienych wypowiedzi biskupów podczas Soboru Watykańskiego II o konieczności zwrotu Kościoła ku ubogim oraz jego powrotu do ubóstwa, stanowi kontekst wymownego aktu, jakim było zawiązanie przez czterdziestu biskupów tzw. *Paktu Katakumb* (16 listopada 1965 r.), który określał konkretne zasady i postaci wykonywania posługi biskupiej w duchu ewangelicznego ubóstwa. Odnowienie i pogłębienie tej perspektywy niesie ukazanie kluczowych wypowiedzi nauczania i duchowości papieża Franciszka, wzywającego do kształtowania współczesnego Kościoła jako „Kościoła ubogich”. Obszerna prezentacja „eklezjologii Nazaretu”, autorstwa V. Codiny SJ (Boliwia), wydobywająca doniosłość czasu Nazaretu w życiu i misji Jezusa, przedstawia go jako klucz hermeneutyczny do tajemnicy i *praxis* współczesnego Kościoła: ubodzy i ubóstwo są – jako miejsce teologiczne i hermeneutyczne – paradygmatem do zrozumienia Ewangelii.

Rozprawa **ks. Damiana Wąska** (Uniwersytet Jana Pawła II, Kraków) *Natura i manifestacje kolegalności biskupów w dialogu z myślą Johna R. Quinna* stanowi pokłosie jego eklezjologicznych zainteresowań i badań, znajdujących swój wyraz w monografii habilitacyjnej *Nowa wizja zarządzania Kościołem* (Kraków 2014). Podejmuje on – odnosząc się do myśli Johna R. Quinna, biskupa diecezji Oklahoma City (1971–1977) i San Francisco (1977–95) oraz przewodniczącego Konferencji Biskupów Stanów Zjednoczonych (1977–1980) – zagadnienie adekwatnego realizowania kolegalności biskupów w aktualnej sytuacji. Wypowiedź ta uwzględnia zarówno podstawowe uwarunkowania metodologiczne współczesnych wypowiedzi na temat kolegalności i nakreśla jej teologiczny fundament, jak i ukazuje kluczowe postacie jej obecności w dziejach Kościoła. W konkluzji zawarta jest propozycja patriarchatów kulturowych jako adekwatnej formy realizowania kolegalności w Kościele XXI wieku. Autor, obok wskazania walorów i atutów takiego modelu, nie omieszkał krytycznie odnieść się do możliwych tu mankamentów oraz sposobu zaradzania im.

Znaczącą perspektywę uprawiania eklezjologii fundamentalnej i pastoralnej przedstawia w swoim artykule **Elżbieta Kotkowska** (Uniwersytet Adama Mickiewicza, Poznań) *Duchowa interpretacja znaków czasu w Kościele. Czas Kościoła wobec znaków czasu*. Podnosi ona konieczność uwzględniania przez teologów znaków czasu. Stanowią one, zdaniem autorki, wyraz woli Bożej w kształtowaniu działalności ewangelizacyjnej i misyjnej Kościoła, a więc uważne odczytywanie ich jest także warunkiem permanentnej odnowy tejszej działalności. Uwzględnienie tych znaków, które – jak pod-

kreśla, przywoływany przez autorkę, M. Rupnik – są przejawem istnienia rzeczywistości duchowej, wymaga także troski o kształtowanie u wiernych zmysłu wiary w ich rozpoznawaniu. Rozpoznanie znaków czasu jako takich, warunkuje – w przeciwieństwie do jednokierunkowych nauk empirycznych – integralne, całościowe poznanie istniejącej rzeczywistości. Jako przykład takiej duchowej oceny badań teologicznych, tj. z perspektywy kryterium ewangelizacyjno-misyjno-inkulturacyjnego, przedstawiona została teologia latynoamerykańska. Przeciwstawia się ona zerwaniu kulturowemu niweczącemu adekwatność dialogu Kościoła z Bogiem, używając jako narzędzia tej oceny modeli ewangelizacji kultur i inkulturacji wiary. Modele te charakteryzuje m.in. otwartość i różnorodność, emergentność w sensie nauk pomocniczych, a jednocześnie otwartość na działanie Ducha Świętego, wrażliwość na to, co nieoczekiwane i zaskakujące oraz zdolność samouczenia się. Formułowanie takich modeli, możliwe dzięki zakorzenieniu ewangelizatorów Ameryki Łacińskiej w realiach rzeczywistości, pozwala na jej trafną analizę i diagnozę w kategoriach duchowych, a także uzdolnia do przyjęcia prowadzącej do dialogu *etyki inności* i komunikacji.

Poszerzenie tradycyjnego ujęcia eklezjogenezy proponuje **ks. Grzegorz Dziwulski** (Wyższe Seminarium Duchowne, Łódź), który – stosownie do tytułu swojego artykułu *Permanentna eklezjogeneza w perspektywie słowa Bożego* – analizuje związki Kościoła ze słowem Bożym i wydobywa z nich motywy, postacie oraz przejawy nieustannego rodzenia się Kościoła. Spośród nich należałoby przywołać nieustanność kierowania przez Boga Jego słowa do człowieka oraz wyłaniający się z tego nieprzerwany dialog Boga, w czym ujawnia się personalistyczny charakter permanentnej eklezjogenezy. Odpowiednio do partnera tego dialogu rodzą się też jego skutki i owoce: w jego indywidualnych uczestnikach ustanawiana jest rzeczywistość wiary jako nadprzyrodzone *communio* z Chrystusem, a w przypadku zaś ludu Bożego jest to nieustanne, ciągle nowe jego konstytuowanie i odnawianie w jego powołaniu (misji). Liturgia Eucharystii – z racji performatywnego (sakramentalnego) charakteru słowa oraz jedności słowa i czynu Boga – stanowi najintensywniejszą postać tej komunikacji i urzeczywistnia najwyższą postać jedności (pojednania) między mówiącym Bogiem i słuchającym człowiekiem.

Artykuł **ks. Waldemara Bartochy** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) *Synteza teologiczna nauki o prymacie papieskim i misja następcy Piotra w służbie prawdy w pismach Josepha Ratzingera/Benedykta XVI* podejmuje wyzwanie dokonania syntezy myśli Josepha Ratzingera/ Benedykta XVI w zakresie prymatu Piotra. Wśród kluczowych aspektów urzędu prymacjalnego wskazuje najpierw na wymiar ekumeniczny jako nie tylko pozwalający lepiej rozpoznać zmysł Jezusa oraz działać adekwatnie do misji ewangelizacyjnej, ale także jako stanowiący istotny punkt odniesienia do prezentacji istoty wiary we współczesnym świecie. W perspektywie biblijnej istotne znaczenie prymacjalne tkwi w roli Piotra jako pierwszego (wg 1 Kor 15, 3–7) świadka zmartwychwstania, w Pawłowym potwierdzeniu roli Piotra jako kryterium autentyczności świadectwa apostołskiego oraz – tradycyjnie – obietnicy prymatu pod Cezareą Filipową (Mt 16, 17–19). Kwestia sukcesji prymacjalnej zostaje umocowana w więzi z boską Pneumą jako gwarantem prawdy i ożywicielem pamięci. Co cenne, autor przedstawia nową perspektywę osadzenia tożsamości urzędu prymacjalnego w eklezjologii eucharystycznej. Perspektywa ta wprowadza, na tle

wielowiekowej dominacji administracyjno-jurydycznej (kumulacja trzech urzędów: biskupa diecezji, patriarchy Zachodu, urzędu prymacjalnego), ideę sieci wzajemnie komunikujących się Kościołów, w których prymat stanowi punkt orientacyjny wiary i *communio* oraz zwornik kolegialności, w ten sposób otwierając drogę do podwójnej (wiary i *communio*), chrystonomicznej struktury jedności.

Blok eklezjologiczny artykułów, sytuujących się zasadniczo w nurcie teologii fundamentalnej (Artykuły I), uzupełniają teksty z innych dyscyplin teologicznych, ale nie wyłącznie (Artykuły II). Dwa pierwsze z nich autorstwa o. **Kaspera Mariusza Kapronia** OFM, misjonarza, pracownika nauki na Wydziale Teologicznym św. Pawła w Cochabambie (Boliwia), formatora w boliwijskiej prowincji Zakonu Braci Mniejszych, oraz **Mirosława Olszyckiego** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), podróżnika, fotografa, filmowca i badacza kultur, w jakimś sensie kontynuują i uzupełniają nurt latynoamerykański, który już pojawił się w części pierwszej. O ile M. Olszycki, w swoim tekście *Kościół i odkrycie Ameryki*, przybliżył nam historię, ogrom historycznych przekształceń rozpoczętych w 1492 r. na kontynencie latynoamerykańskim; wyprawy Kolumba uruchomiły bowiem proces definiowania od nowa społecznych reguł i związków w Nowym Świecie zaludnionym przez rozmaite ludy, jakie wyzwolił impuls chrześcijaństwa, o tyle o. Kaproń w artykule *Budując cywilizację miłości. Latynoamerykański model Duszpasterstwa Młodzieży dla Kościoła „wyruszającego w drogę”*, przybliżył model duszpasterstwa młodzieży, rodzący się i dojrzewający w Nowym Świecie, z którego wywodzi się obecny Następca św. Piotra, papież Franciszek. Pastoralno-teologiczna refleksja misjonarza z Boliwii pozwala głębiej zrozumieć nauczanie dzisiejszego Piotra skierowane do młodych.

Studium medioznawcze polskich tygodników opinii **ks. Rafała Leśniczaka** (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) *Kategoria negatywizmu a wizerunek prasowy Kościoła katolickiego w kontekście premiery filmu Wojciecha Smarzowskiego „Kler”* jest próbą odpowiedzi na pytanie, jaką rolę odgrywa negatywizm jako kryterium selekcji informacji oraz jaką rolę odgrywa w sposobie kształtowania opinii publicznej o Kościele katolickim i czy ów przekaz, w którym następuje odniesienie do czegoś negatywnego, faworyzuje stosowanie przez autorów tekstów prasowych interpretacyjnej „ramy negatywnej”. Tłem podjętej analizy stała się premiera głośnego filmu Wojciecha Smarzowskiego *Kler*. Autor badań postawił sobie za cel określenie korelacji pomiędzy obecnością kategorii negatywizmu w zdarzeniach agendy publicznej oraz sposobu przyporządkowania *newsa* do negatywnej ramy interpretacyjnej. Artykuł ks. R. Leśniczaka stanowi pewnego rodzaju kontrapunkt do pozostałych rozważań.

Dwa kolejne teksty tego bloku: **ks. Mariana Paramuszczaka** („Kolbianum” – Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego) *Wniebowzięcie Najświętszej Maryi Panny w katechezach Jana Pawła II* i **ks. Adama Pawłaka** (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II) *Nauka o cnotach w „Dialogach” św. Grzegorza Wielkiego*, to – w pierwszym przypadku, przyczynek do mariologii i katechezy mariologicznej papieża Jana Pawła II, w przypadku drugim – przyczynek patrologiczny do aretologii w ujęciu jednego z największych papieży progu Średniowiecza, św. Grzegorza Wielkiego, mnicha benedyktyńskiego, twórcy *Christianitas*, chrześcijańskiej cywilizacji średniowiecznej.